

SARADNJA VISOKOŠKOLSKIH USTANOVA SA PRIVREDOM

Katarina Milošević¹, Ivana Katić², Andrea Ivanišević³

^{1,2,3}Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija

¹katarina.milosevic.334@gmail.com, ²ivana.katic.80@gmail.com, ³andrei@uns.ac.rs

Kratak sadržaj: Savremeno doba donelo je promene u privredi, koje su praćene zahtevima za novim kompetencijama radne snage. Prilikom zapošljavanja na značaju su dobile digitalne veštine, komunikacija i timski rad, analitičke veštine, kao i poznavanje savremenih tehnologija. Novi zahtevi dovode do raskoraka između teorijskih znanja koje pružaju univerziteti, i prakse koja je potrebna za rad. Pitanje na koje želimo da odgovorimo u ovom radu je – koji je pristup visokoškolskih ustanova u rešavanju ovog jaza? Neki od načina kojima visokoškolske ustanove žele da prevaziđu razlike su uvođenje poslovnih programa edukacije, MBA programa, osnivanje Centara za razvoj karijere pri univerzitetima, kao i organizovanje sajмова zapošljavanja gde se kompanije mogu predstaviti studentima i diplomcima.

Ključne reči: Univerzitet, privreda, MBA program, centar za razvoj karijere

COLLABORATION BETWEEN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AND THE ECONOMY

Abstract: The modern era has brought changes to the economy, accompanied by demands for new workforce competencies. Digital skills, communication and teamwork, analytical skills, and knowledge of modern technologies have gained significance in the modern workplace. This led to a gap between theoretical knowledge provided by universities and the practical skills needed for work. The question we aim to address in this paper is – what approach do higher education institutions take to bridge this gap? Some of the ways in which universities seek to overcome these differences include introducing business education programs, MBA programs, establishing Career Development Centers at universities, and organizing job fairs where companies can present themselves to students and graduates.

Key Words: University, economy, MBA program, career development center

1. UVOD

U vremenu koje se brzo menja, svedoci smo ubrzane digitalizacije rada i uvođenja savremenih metoda u poslovne procese. Ove izmene menjaju i potrebe za radnom snagom, odnosno znanjima i veštinama koje su tražene u savremenom dobu. Novi zahtevi privrede dovode do potencijalnog raskoraka između teorije i prakse. Pitanje koje se postavlja je – da li visokoškolske ustanove uspevaju da odgovore na zahteve privrede, i na adekvatan način pripreme studente i diplomce za novu fazu karijernog razvoja?

Značajne razlike koje se javljaju između teorije i prakse, kao i između treninga i njihovih ishoda, mogu rezultirati uskraćivanjem privrede za visoko sposobnu radnu snagu i neefikasnim menadžmentom. Dalje posledice mogu da budu i slabljenje ekonomije i snižavanje ukupnog kvaliteta života [1]. Sa ciljem prevazilaženja ovog jaza, mnoge visokoškolske ustanove organizuju savremene poslovne programe. Međutim, nije realno očekivati da će poslovni programi pripremiti na adekvatan način studente pružajući im specifične veštine za sve poslove u okviru svih industrija. Sollosy i McInerney (2022) smatraju da je uloga poslovne edukacije da opremi studente fundamentalnim veštinama potrebnim za pronalaženje prilike za zaposlenje. Poslovni programi bi trebalo da se fokusiraju na obuku studenata o alatima i tehnikama koje se koriste u poslovnom okruženju. Ustanove koje pružaju poslovne programe moraju nastaviti evoluirati i razvijati kritičko razmišljanje i analitičke veštine studenata [2].

2. POSLOVNI PROGRAMI NA UNIVERZITETIMA I SARADNJA SA PRIVREDOM

Zahtevi u obrazovanju studenata menjaju se uporedo sa promenama u razvoju tehnologije [1]. Uloga poslovnih programa bi trebala biti i pripremanje studenata za upotrebu savremenih alata, kao što su oni bazirani na veštačkoj inteligenciji. S obzirom da nove tehnologije konstantno napreduju, uloga poslovnih programa je da obučavaju studente u interpretaciji i utilizaciji podataka dobijenih od strane savremenih tehnologija. Razvoj kritičkog mišljenja i analitičkih sposobnosti u kros disciplinarnom okruženju su veštine sa najvećom tržišnom vrednošću i transferabilnošću [2].

Chen, Jim Wu i Tsai (2018) iznose viđenje da je osnovni cilj visokoobrazovnih institucija priprema studenata da razviju sposobnosti relevantne za održivost. Zbog toga, kreiranje kurikuluma koji uzima u obzir održivost, i prilagođava se poslovnim potrebama predstavlja ključni zadatak za ove institucije [3].

Tradicionalni obrazovni sistem koji se oslanja na pasivno učenje postaje sve više zastareo, a sve traženije su veštine kao što su rešavanje problema, komunikacija, timski rad, i digitalna pismenost. Kako bi se obezbedio razvoj i održivost

obrazovnih programa, potrebno je raditi procene potrebnih znanja i veština za industriju [4].

Učenje kroz iskustvo, koje podrazumeva i društvene mreže i savremene tehnologije, unapređuje iskustvo studenata, a istovremeno kreira vrlo vredne veštine za industriju. S obzirom da je upotreba tehnologije sve zastupljenija, potrebno je konstantno testirati nove pedagoške metode [4].

Studija koju su sproveli Hahn i Gangeness (2019), pokazala je da su bazične poslovne veštine neophodne za industriju, kao i sposobnost studenata da ih adekvatno primene na radnom mestu. Ovi autori ističu MBA programe kao vrlo popularne, posebno za post doktorante kojima se javila potreba za novim setom poslovnih veština [5]. Od svog nastanka do 2000-ih godina, MBA programi su se razvijali, kako u akademskom tako i u poslovnom svetu. Cilj ovih programa je priprema diplomaca za rukovodeće funkcije i podsticanje kolaboracije među profesionalcima kojima je potrebno bolje razumevanje zahteva poslovnog sveta [6]. Autori sugerišu da MBA programi treba redovno da se ažuriraju u skladu sa zahtevima industrije i dodaju svom kurikulumu važne nove veštine. Njihovi rezultati takođe pokazuju da je brzina pronalaska zaposlenja kod MBA diplomaca viša u SAD, u odnosu na Evropu i Kinu [6].

Kolaboracija između poslovne edukacije i privrede stvara realno iskustvo učenja za studente. Fakulteti se takođe slažu da uključivanje partnera iz privrede i njihova saradnja u treninzima, praksama i workshop programima unapređuju proces učenja, i da su studenti koji su prošli industrijsku obuku stekli važan set veština, razumeli odgovornost prema poslu, i stvorili mogućnosti za zapošljavanje [7]. Uchenu i sar. (2019) preporučuju da škole koje nude programe poslovnog obrazovanja treba da sarađuju, kako bi njihovi diplomci bili adekvatno pripremljeni za poslovni svet; da institucije koje organizuju poslovne programe nude uključivanje aktuelnog radnog mesta u svoje programe, dok sa druge strane radno mesto treba da doprinese razvoju ovih edukativnih programa kroz istraživanje, inovacije i transfer znanja [7]. Administratori programa poslovnog obrazovanja trebalo bi redovno da sarađuju sa lokalnim, nacionalnim i međunarodnim poslovnim i korporativnim liderima povodom kurikuluma, finansiranja, obuke i profesionalne podrške. Takođe se preporučuje uspostavljanje timova za upravljanje istraživanjima koji bi procenjivali kvalitet i relevantnost istraživanja u programima poslovnog obrazovanja [8].

Iwuoha i Peters (2019) daju sledeće preporuke kada je u pitanju saradnja između škole i privrede:

- Saradnja između škole i privrede treba da bude podržana od strane uprave škole.
- Kancelarije koje predstavljaju vezu sa privredom bi trebalo da postoje u svakoj visokoobrazovnoj instituciji kako bi se prevazišao jaz u komunikaciji između škole i privrede.
- Trebalo bi redovno organizovati seminare i radionice sa ciljem edukovanja studenata o trenutno postojećim programima kolaboracije škole i privrede [9].

Još jedan vid saradnje visokoškolskih ustanova i privrede su Centri za razvoj karijere, ili Karijerni centri. Ovi centri su institucije čiji je zadatak da svršenim studentima obezbede važne informacije o zapošljavanju. Društvene mreže olakšavaju centrima za razvoj karijere prenošenje informacija studentima [10].

Karijerni centri pružaju podršku trima grupama: studentima, diplomcima i poslodavcima. Najčešće aktivnosti namenjene studentima uključuju sajmove zapošljavanja, informisanje o poslovnim prilikama i stručnim praksama, kao i karijerno savetovanje. Usluge koje su namenjene diplomcima su razmena iskustava, informisanje o stipendijama, kreiranje networking grupa, mentorske programe i obuke. Poslodavcima su namenjeni karijerni programi i online katalozi biografija [11].

Najčešće potrebe u okviru karijernih centara su potreba za pisanjem biografije – CV-a, podrška u potrazi za poslom, pripreme za intervju i pomoć u pronalaženju stručne prakse. Nakon ovih slede potrebe za asistencijom u donošenju karijernih odluka, individualno karijerno savetovanje, kreiranje plana karijere i izbora posdiplomskog obrazovanja [11].

Pojedine studije ukazuju na to da je menadžment studentskih centara za razvoj karijere imao direktan uticaj na planiranje karijere kod studenata u Industriji 4.0 [12].

Kao forma obrazovne inovacije čiji je cilj poboljšanje kvaliteta planiranja karijere, centar za razvoj karijere organizuje edukacije, treninge i mentorske sesije za studentsko preduzetništvo, što posledično može podstaći studente da planiraju preduzetničku karijeru u budućnosti [12].

Krilov (2019) izdvaja neke od osnovnih zadataka centara za razvoj karijere, kao što su: učešće u programima stručne prakse, sticanje praktičnog iskustva, razvoj veština i kompetencija, prijavljivanje na poslovne konkurse, itd. [13].

Ovaj autor takođe donosi izvesne zaključke o radu centara za razvoj karijere:

- Njihova uloga u visokoškolskim ustanovama će se uvećati
- Sve veći broj njihovih usluga bi trebalo da postane digitalizovan
- Razvoj e-student portfolia bi doneo benefite u pronalaženju odgovarajuće pozicije
- Važno je razvijati centre za razvoj karijere i investirati sredstva u njih [13].

3. SARADNJA VISOKOŠKOLSKIH INSTITUCIJA SA PRIVREDOM U SRBIJI

Sa ciljem uspostavljanja saradnje između akademskih institucija i privrede, Fakultet tehničkih nauka u Novom Sadu je lider u programima Stručne prakse, preko koje je realizovao saradnju sa preko 100 kompanija pod rukovodstvom prof. dr Ivane Katić na Inženjerskom menadžmentu. Na taj način studenti imaju mogućnost ne samo za praksu nego i za zapošljavanje u firmama partnerima; diplomatske, master radove; projekte i gostovanja predstavnika iz kompanija. Elektrotehnički fakultet u Beogradu nudi mogućnost saradnje i kontakta sa studentima kompanijama koje su zainteresovane. Fakultet nudi različite pakete usluga, a u ponudi se nalaze opcije kao što su prikazivanje logoa

ili banera na sajtu fakulteta, saradnja u oblasti izrade studentskih radova, pomoć pri izboru kandidata ta potencijalne poslovne prilike ili prakse, mogućnost organizacije stručnih predavanja, prezentacija kompanije studentima, i mnoge druge [14].

4. MBA STUDIJE U SRBIJI

MBA (Master of Business Administration) studije usmerene su na razvoj praktičnih poslovnih znanja, u oblasti business management-a, odnosno upravljanja poslovanjem. Cilj ovih studija je primena spoja nauke i najbolje prakse, koje dovodi do unapređenja sopstvenog biznisa. MBA program je na globalnom nivou najpopularniji akademski program, a najčešće traje jednu ili dve godine. Za pohađanje ovih studija nije preduslov imati završene osnovne studije iz relevantne oblasti, ali je neophodno imati prethodno radno iskustvo. MBA studije omogućavaju sticanje kako „tvrdih veština“ – potrebnih za obavljanje određenog posla, tako i „mekih veština“ koje se odnose na lični razvoj pojedinca – komunikacija, pregovaranje, prezentovanje, multitasking i slično [15].

Fakultet Tehničkih Nauka u Novom Sadu takođe ima Inženjerski menadžment MBA studije, u trajanju od 2 godine – 120 ESPB. Interdisciplinarni pristup ovog programa omogućava studentima razvoj veština koje su danas neophodne u modernom poslovanju. Program podrazumeva interaktivne nastavne metode, a studenti koji pohađaju program su izloženi realnim poslovnim scenarijima i situacijama. Cilj programa je osposobljavanje studenata za upravljanje organizacijama i složenim projektima. Usmerenja koja postoje na drugoj godini studija su Liderstvo i upravljanje projektima, Menadžment ljudskih resursa, Kontroling i interna revizija, Menadžment korporativnih funkcija, Menadžment u zdravstvu i Informacioni sistemi u menadžmentu, a studenti ih biraju na osnovu svojih preferencija [16].

5. CENTRI ZA RAZVOJ KARIJERE

Centar za razvoj karijere Beogradskog univerziteta je prvi koji je nastao u Srbiji, i postoji od 2006. godine. Od 2007. godine sa radom su počeli i Centri za razvoj karijere univerziteta u Kragujevcu, Novom Sadu i Nišu. Osnovna uloga Centara je pomoć studentima u razvoju veština i znanja koje su značajne tokom studiranja i prilikom zapošljavanja, priprema studenata na prelazak sa faze studiranja na naredni nivo i pomoć u sticanju radnog iskustva u toku studiranja. Neki od načina kojima se ovo postiže su organizovanje radionica, kurseva, predstavljanje poslodavaca studentima, pružanje informacija o tržištu rada, uluge poslodavcima koji zapošljavaju studente, objavljivanje informacija o otvorenim radnim mestima, savetovanje studenata, psihološko-pedagoška podrška studentima, i druge [17].

Centri takođe nude i mogućnost virtuelnog intervjua za posao – uz pomoć interaktivnog softvera za simulaciju intervjua, koji sadrži preko 150 mogućih pitanja poslodavaca. Ovaj softver priprema mlade za aktivno traženje posla [18].

6. SAJMOVI ZAPOSŁJAVANJA

Još jedan vid saradnje između visokoškolskih ustanova i privrede su sajmovi zapošljavanja koji se organizuju na fakultetima.

JobFair sajam koji se organizuje u Beogradu, za studente i diplomce u oblasti tehničkih nauka, najveći je sajam poslova, na kome učestvuje preko 60 kompanija. Na sajmu se organizuju Tech Talk predavanja na kojima se govori o novim trendovima u oblasti a drže ih predstavnici kompanija, LevelUp radionice – seminari ličnih i profesionalnih veština, kao i ostavljanje svojih profesionalnih biografija kompanijama koje učestvuju u programu [19].

Univerzitet u Novom Sadu takođe organizuje sajmove zapošljavanja. Jedan od njih je i KONTEH – sajam poslovnih mogućnosti i stručnih praksi, koji se organizuje na Fakultetu Tehničkih Nauka u Novom Sadu. Do sada je održano 16 ovakvih sajmova, a na poslednjem se predstavilo preko 30 kompanija koje posluju u oblasti inženjeringa. Na sajmu se organizuju radionice, predavanja, simulacije razgovora za posao, i predstavljanje kompanija [20].

Još jedan sajam zapošljavanja održan na Fakultetu Tehničkih Nauka sa ciljem povezivanja akademske zajednice sa privredom je i sajam Improvement. Sajam je organizovan od strane Departmana za industrijsko inženjerstvo i menadžment, Studentske unije FTN-a i konferencije Improvement. Do sada su održana dva ovakva sajma, a u 2023. godini na njemu se predstavilo 12 kompanija [21].

7. ZAKLJUČAK

S obzirom na kompetitivnost današnjeg tržišta rada i zahteve koje postavlja savremena industrija koja se ubrzano digitalizuje i menja, može se zaključiti da će visokoškolske ustanove biti suočene sa izazovima kada je u pitanju kreiranje kurikuluma za studente. Budućnost visokoškolskog obrazovanja može biti upravo u edukativnim poslovnim programima kao što je MBA program. Akademska zajednica bi trebalo da nastavi u smeru kolaboracije sa privredom, i organizuje povezivanje ove dve sfere kada je to izvodljivo, kako bi se studenti i diplomci na što bolji način pripremili za prelazak na fazu razvoja karijere koja sledi nakon studiranja. Obrazovni programi bi trebalo da se unapređuju uporedo sa razvojem industrije, sa ciljem da se studenti opreme svim kompetencijama koje su tražene na savremenom tržištu rada.

ACKNOWLEDGEMENT

This article is supported by the Department of Industrial Engineering and Management, Faculty of Technical Sciences, University of Novi Sad, as part of the project entitled: "Implementation of research results in the field of Industrial Engineering and Management into the teaching processes of DIIM with the aim of their continuous improvement."

8. LITERATURA

- [1] Montales, J. A. P., Garcia, H. P., & Saniel, D. M. T. (2020). *Correlational Analysis between Competencies Acquired by Business Education Graduates and Required by the Financial Industry*. Liceo Journal of Higher Education Research, 16(2).
- [2] Sollosy, M., & McInerney, M. (2022). *Artificial intelligence and business education: What should be taught*. The International Journal of Management Education, 20(3), 100720.
- [3] Chen, M. H., Wu, Y. J., & Tsai, K. M. (2018). *Building an industry-oriented business sustainability curriculum in higher education*. Sustainability, 10(12), 4698.
- [4] Kosnikov, S. N., Shershukova, N. V., Sorgutov, I. V., Bessonova, T. V., Kobets, E. A., & Zatsarinnaya, E. I. (2021). *Business education: global trends and prospect*. Linguistics and Culture Review, 5(S1), 478-487.
- [5] Hahn, C. J., & Gangeness, J. E. (2019). *Business, Leadership And Education: A Case For More Business Engagement In Higher Education*. American Journal of Business Education, 12(1), 19-31.
- [6] Fahim, A., Addae, B. A., Ofosu-Adarkwa, J., Qingmei, T., & Bhatti, U. A. (2021). *Industry 4.0 and higher education: an evaluation of barriers affecting master's in business administration enrolments using a grey incidence analysis*. IEEE Access, 9, 76991-77008.
- [7] Uchenu, C. A., Okeke-Ononkwo, C. I., & Ifi, C. C. (2019). *Improving business education programmes through effective school-industry collaboration for nation building*. Nigerian Journal of Business Education (NIGJBED), 6(1), 158-171.
- [8] Okeke, B. A. (2022). *School-industry collaboration and academic research as curriculum Challenges in preparing Business Education students for the changing business world*. Nigerian Journal of Business Education (NIGJBED), 9(2), 81-86.
- [9] Iwuoha, C. U., & Peters, C. B. (2019). *Improving Business Education Programme through School-Industry Collaboration for Capacity Building in Imo State, Nigeria*. Nigerian Journal of Business Education (NIGJBED), 6(2), 34-40.
- [10] Meldianto, E., Sukardi, & Rohmantoro, D. (2019). *Information and Communication Technology: Social Networking Sites in Career Centers in Vocational High Schools*. International Journal of Engineering and Advanced Technology, 9(1).
- [11] Balin, E., OWEN, F. K., KEPİR, D., & Dean, O. W. E. N. (2021). *University Career Services Centers in Turkey: A sequential mixed-method study*. Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 4(2), 1-35.
- [12] Adha, M. A., Wibowo, A., Faslah, R., Ariyanti, N. S., & Lutfia, A. (2022). *Students' ideal career in the 4.0 Industrial*. Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR), 9(4), 651-664.
- [13] Kirilov, R. (2019). *Opportunities to expand the offered administrative services from the career centers*. Trakia Journal of Sciences, 17(Suppl.1), 56–59.
- [14] Internet stranica <https://www.etf.bg.ac.rs/sr/fakultet/partneri-fakulteta/saradnja-fakulteta-i-kompanija>
- [15] Internet stranica <https://poslovi.infostud.com/savet/Sta-su-MBA-studije/306>
- [16] Internet stranica <https://www.mba.ftn.uns.ac.rs/>
- [17] Internet stranica <http://www.razvojkarijere.bg.ac.rs/>
- [18] Internet stranica <http://www.virtuelniintervjuzaposao.uns.ac.rs/>
- [19] Internet stranica <https://www.jobfair.rs/>
- [20] Internet stranica <http://www.ftn.uns.ac.rs/102930798/konteh---sajam-poslovnih-mogucnosti-i-strucnih-praksi>
- [21] Internet stranica <https://spriv.vojvodina.gov.rs/rs/први-сajам-запошљавања-и-и-м-п-р-о-в-е-м-е-н-т/>